

Іван ПОПЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-8016-347X

*аспірант кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна) popchenko_ivan@meta.ua*

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЛАСТУ В УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ¹

Після початку «Перебудови» в СРСР в Українській РСР з'явився додатковий «люфт» для відновлення Пласту. Наприкінці 1980-х років вітчизняні активісти та дисиденти підтримували розвиток різноманітних народних рухів та організацій, котрі могли б сприяти становленню демократії в Україні. Представники української діаспори в Канаді та США теж робили перші кроки щодо налагодження контактів для відновлення Пласту в Україні. Завдяки безперервній діяльності діаспори функціонування українського Пласту не зупинилося: у 1989–1991 роках представники організації, які свого часу опинилися в еміграції, повернулися на територію незалежної України, продовжуючи дотримуватися первинних законів і звичаїв пластового руху. Тому, на відміну від інших скаутських організацій, що десятками виникали на території України, Пласт мав власні традиції та спадкоємність у своїй діяльності.

Відтак, відновленню Пласту в незалежній Україні сприяла ціла низка подій. По-перше, це – «Перебудова» та політика гласності в СРСР. По-друге, це – можливість для людей, котрі були членами Пласту в міжвоєнний період, повернутися до діяльності в організації після її відновлення в Україні. По-третє, це – хвиля патріотизму, котра виникла після здобуття Україною незалежності й сприяла появі активної свідомої молоді, яка розглядала Пласт як рушійну силу для виховання дітей.

Однак, у процесі відновлення Пласту існувала ціла низка проблем. По-перше, поставала задача фінансового забезпечення Пласту. По-друге, під час відновлення організації існувала морально-етична перепона, оскільки багато людей в Україні все ще не могли позбутися радянського виховання та способу мислення. По-третє, існували проблеми, що виникали на мовно-релігійному ґрунті: вони проявилися особливо яскраво, коли Пласт почав рухатися на Схід, розгортаючи свою активність на всій території України.

Проте завдяки зусиллям активістів та ентузіастів Пласт став цілісною організацією, котра завдяки поступальному розвитку в роки незалежності України нині провадить власну діяльність, незалежно від політичних перипетій у країні та з користю для всієї української молоді, суспільства й держави.

Ключові слова: Пласт, відновлення Пласту, скаутський рух, молодіжний рух, незалежність.

Ivan POPCHENKO,

orcid.org/0000-0002-8016-347X

*Graduate student at the Department of Source Studies and Special Historical Disciplines
National Pedagogical Drahomanov University
(Kyiv, Ukraine) popchenko_ivan@meta.ua*

KEY ASPECTS OF THE RENEWAL OF PLAST ACTIVITIES IN UKRAINE DURING THE PERIOD OF INDEPENDENCE

After the start of “Restructuring” in the USSR, the Ukrainian SSR received an additional “backlash” to renew Plast activities. In the late 1980-ies, the Ukrainian activists and dissidents supported the development of various popular movements and organizations that could contribute to the establishment of democracy in Ukraine. Representatives of the Ukrainian diasporas in Canada and the US also took the first steps to establish contacts with their partners in order to restore Plast in Ukraine. Due to the continuous activities of diasporas, the functioning of the Ukrainian Plast did not stop: in 1989–1991, the representatives of this organization, who had once found themselves in emigration, returned to the territory of independent Ukraine, while continuing to observe the primary laws and customs of the Plast scout movement. Therefore, unlike other scout organizations that appeared in dozens in the territory of Ukraine, Plast had its own traditions and continuity of its activities.

Therefore, a whole series of events contributed to the restoration of Plast in independent Ukraine. Firstly, it was the period of “Restructuring” and the policy of “Openness” in the USSR. Secondly, it was the possibility for people, who

---

¹ Матеріал розроблено на основі даних інтерв'ю з Андрієм Ребриком, пластуном-сеніором, ЦМ, діловодом пластових архівів та музеїв при Головній Пластовій Булаві, автором та редактором Проекту «Історія Пласту» 100krokiv.info, дослідником історії пластового руху для Пластового музею в м. Клівленд, США.

had been Plast members in the interwar period, to return to activities of the organization after its restoration in Ukraine. Thirdly, it was a wave of patriotism that arose after Ukraine gained independence and contributed to the emergence of active and conscious youth seeing Plast as a driving force for treating children.

However, there were a number of problematic issues when restoring Plast. Firstly, there was the task of financial support for Plast. Secondly, there was a moral and ethical obstacle during the restoration of the organization, since many people in Ukraine still could not get rid of the Soviet behaviour and way of thinking. Thirdly, there were problems arising on linguistic and religious grounds: they manifested themselves very clearly when Plast began moving to the East and expanding its activity throughout all the territory of Ukraine.

Nevertheless, due to the efforts of activists and enthusiasts, Plast has become a solid organization which, thanks to progressive development during the years of Ukraine's independence, is conducting its own activities regardless of political vicissitudes in the country and with the benefit for all Ukrainian youth, society, and the state.

Key words: *Plast, restoration of Plast, scout movement, youth movement, independence.*

Постановка проблеми. Коли Михайло Горбачов оголосив про початок «Перебудови» в СРСР, в Українській РСР з'явився додатковий «люфт» для відновлення Пласту. Особливо це було помітно на теренах Західної України, в першу чергу, у м. Львів. Такі активісти як Левко Лук'яненко, Ігор Юхновський, Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл підтримували розвиток різноманітних народних рухів та організацій, котрі могли б сприяти становленню демократії в Україні. У зв'язку з цим, на території всієї держави (найперше – у містах Львів та Київ) формуються осередки демократичних змін і, водночас, робляться перші кроки щодо відновлення Пласту. До цієї справи активно долучилася молодь, котра розуміла, що поширення інформації про Пласт – один із можливих шляхів до здобуття незалежності України, а також українська діаспора за кордоном. Відповідно, можна говорити не про якийсь конкретний поштовх до відновлення Пласту, а, швидше, про цей процес як про результат взаємодії різних середовищ і людей як в Україні, так і серед представників діаспори, а також як про наслідок щасливого збігу обставин, що склалися в нашій державі на зорі її незалежності.

Аналіз досліджень. Вивчаючи та аналізуючи основні аспекти процесу відновлення діяльності та подальшого становлення Національної скаутської організації України «Пласт», автор брав до уваги матеріали, отримані за допомогою методу інтерв'ю, проведеного за участю Андрія Ребрика – Пластуна-сеніора, ЦМ, діловода пластових архівів та музеїв при Головній Пластовій Булаві, автора та редактора Проекту «Історія Пласту» 100krokiv.info, дослідника історії пластового руху для Пластового музею в м. Клівленд, США, а також нормативно-правові документи, схвалені за часів незалежності України.

Метою статті є аналіз ключових аспектів відновлення Пласту в Україні за часів незалежності на основі методу інтерв'ю учасників даних процесів, а також розгляду й наукової інтерпретації отриманої інформації.

Виклад основного матеріалу. 1989 року, коли у м. Львів почала працювати Молодіжна християнська організація «Українська молодь – Христові», на базі останньої виникла українська секція «Пласт». Однак первинно ніхто не володів чіткою інформацією щодо сутності Пласту. Тому відомі ентузіасти Богдан Генега, Олег Покальчук, Левко Захарчишин, Ігор Гринів, Олесь Криський, Олег П'ясецький, Орест Шот концентрували свої зусилля на поширенні даних про Пласт та специфіку його діяльності. Крім того, низка львівських родин на зразок Сітницьких чи Коржинських, котрі брали участь у Пласті в 1930-х роках, але по завершенню Другої світової війни не виїхали за кордон, а залишились в УРСР, теж долучилися до процесу відновлення Пласту наприкінці 1980-х років, надаючи чимало інформації про його діяльність та особливості функціонування.

Ті пластуни, котрі свого часу не опинилися в еміграції, остерігалися можливих арештів та переслідувань із боку ще достатньо потужної радянської влади, а на початках процесу відродження організації в Україні за пластунами активно стежили представники КДБ і прорадянські активісти-комсомольці. Вони називали пластунів націоналістами й «бандерівцями». Коли в 1989 році на хуторі Паланки було проведено перший табір за пластовою системою, офіцери КДБ учинили силовий розгін табору і навіть сприяли виходу статті «Ще не вмер Степан Бандера, чи Ігри доморощених пластунів», де засуджували діяльність Пласту, надаючи про нього неправдиву, вигадану інформацію. Після цього низка дисидентів звернулися до Прокурора м. Львів із вимогою про засудження силового розгону табору: звичайно, їхні заклики теж були сприйняті достатньо різко й вороже, однак таке ставлення до захисників Пласту зробило йому неабияку рекламу серед представників тогочасного українського суспільства. Тож пізніше саме пластуни фактично підняли перший синьо-жовтий прапор над Міською радою м. Стрий, а другий прапор ними було піднято над Ратушею в м. Львів.

Наприкінці 1980-х років представники української діаспори в Канаді та США теж дуже активно підтримували зв'язки з вітчизняними дисидентами й робили перші кроки щодо налагодження контактів для відновлення Пласту в Україні, розуміючи, звісно, його роль у боротьбі за незалежність України протягом визвольних змагань у першій половині ХХ століття. Національна скаутська організація України «Пласт», таким чином, є прямою спадкоємицею Українського Пластового Уладу, що діяв на території Галичини від заснування у 1911 році і аж до заборони польською владою його діяльності в 1930 році. Зауважимо, що в цей самий час Пласт активно функціонував на Закарпатті та в Чехословаччині. Пізніше, завдяки безперервній діяльності українського Пласту спочатку в таборах ді-пі, а потім у середовищі діаспори, діяльність організації не зупинялася. До речі, пластуни, котрі представляли українську діаспору, свого часу не «злилися» з місцевими осередками скаутського руху, а залишилися вірними Пласту, перебуваючи за кордоном, – у США, Канаді, Аргентині тощо. Такий стан справ став наслідком рішення Першого Пластового Конгресу 1947 року, що констатував: безвідносно до того, де опиняться пластуни, в яких країнах чи на яких континентах, Пласт об'єднаний єдиними правилами – Пластовим Законом, Трьома Головними Обов'язками Пластуна та спільними виховними принципами.

Відтак, завдяки безперервній діяльності діаспори функціонування українського Пласту не зупинилося: у 1989–1991 роках представники організації, які свого часу опинилися в еміграції, просто повернулися на територію вже незалежної України, продовжуючи дотримуватися первинних законів і звичаїв пластового руху. Тому, на відміну від інших скаутських організацій, що десятками виникали на території України, Пласт мав власні традиції та спадкоємність у своїй діяльності.

На щастя, в процесі відновлення Пласту було задіяно Головну Пластову Булаву, а одним із чільних пластунів, котрі долучилися до цього процесу, був Петро Содоль – на той час Головний булавний УПУО – людина, котра відповідала за все юнацтво у світовому Пласті. Він одним із перших повернувся до України зі США, будучи засновником «Лісової школи», визначним американським військовим, що допомогло йому ввести в діяльність Пласту низку інновацій і використовувати в його розвитку передові підходи. Побачивши, що в Україні відбуваються зрушення на користь відновлення Пласту, інші закордонні українці – Ярослава Рубель, Юрій Слюсарчук, Орест Гав-

рилюк, Любомир Романків – почали встановлювати перші контакти з суспільними осередками в нашій державі, які підтримували пластовий рух. У 1990 році відбулися перші вишколи виховників юнацтва та новацтва за участю Петра Содоля, Ореста Гаврилюка, Оксани Винницької тощо, а також перші табори за участю Марка і Романа Якубовичів, Євгена Дувалка та ін., що можна вважати початковими кроками на шляху до відновлення Пласту. З моменту підписання документа Головної Пластової Булави – Наказу про передачу символічної Пластової іскри Україні від 8 липня 1990 року, – Пласт в Україні набув статусу не просто якоїсь секції чи організації, а повноцінної відновленої загальноукраїнської структури. У липні 1990 року Олесь Криський складав пластову присягу на пластовій оселі «Вовча тропа» (штат Нью-Йорк, США), а ще через кілька днів у Канаді під час табору «Золота булава» склали присягу Орест Шот та Ігор Гринів. Ці люди стали першими особами, котрі, будучи вихідцями з цивільного населення, склали пластову присягу і в подальшому доклали чимало зусиль для розвитку Пласту. Так поступово з'являється постійне середовище, в якому функціонує Пласт.

Зрозуміло, що на перших порах відновлювати діяльність Пласту в умовах «розвинутого соціалізму» було дуже складно, а основною перешкодою на цьому шляху стала відсутність належного фінансування даного процесу. Як результат, розвитку Пласту в Україні сприяли представники української діаспори – як цілі родини (наприклад, родина Винницьких), так і окремі особи. Приміром, кошти в розвиток Пласту вкладали Богдан Гаврилишин і Любомир Романків як Начальний Пластун. Надалі до представників української діаспори у США долучилися канадці (наприклад, Оксана Закидальська), котрі теж прагнули зробити свій внесок у відновлення Пласту в Україні. Так, члени родини Винницьких, наприклад, повернувшись до України, достатньо активно долучилися до цього процесу, проводячи вишколи, організовуючи табори та фінансово підтримуючи розвиток Пласту вже в незалежній Україні (1993–1996 роки). До речі, представник цієї родини – Михайло Іван Винницький – 19 травня 2023 року призначений на посаду Заступника міністра освіти і науки України (Про призначення Винницького М. І., 2023).

Саме діяльність представників діаспори допомагала українському Пласту відроджуватися. Пластуни, котрі емігрували до США, Канади чи Австралії, завдяки особистісним контактам мали змогу передавати кошти для пластунів в Україні.

Особлива увага з боку представників української діаспори в 1990-х роках приділялася відновленню й підтримці куренів, серед яких – «Лісові чорти», «Ті, що греблі рвуть», «Ватага Бурлаків», «Степові відьми», «Червона калина» тощо. Вони допомагали їхньому функціонуванню матеріально та сприяли формуванню нових куренів. Так, першим новоствореним куренем на території України став курінь «Целібат Мурлики», який з'явився в 1991 році, після вишколу в м. Славськ.

Цікаво, що в той час поширення інформації про Пласт було достатньо проблематичним. Скажімо, текст книги апологета пластового руху Олександра Тисовського «Життя в Пласті» розповсюджувався в оригінальний спосіб – книгу фотографували й розмножували у вигляді фотознімків. Потім зусиллями представників української діаспори почала з'являтися література, поширювалися листівки, робилися перші публікації у газетах. Дуже багато пластунів узагалі просто брали й переписували пластовий закон чи історію Пласту у власні зошити. У 1993–1996 роках у м. Севастополь у Криму в пластових гуртках, що діяли під егідою родини Свідзинських, поширення інформації про Пласт відбувалося під час сходин та проведення таборів: і це – попри поширену думку про те, що на території Кримського півострова Пласт не матиме успіху. Пізніше Олесь Криський став ініціатором створення Школи пластових провідників, через яку проходили майбутні пластові виховники, котрі повинні були роз'яснювати молоді суть пластового закону і пластової гри.

У першому Статуті відновленого Пласту останній отримав офіційну назву «Спортивно-туристична організація «Пласт», адже перший Статут організації було зареєстровано ще за часів радянської влади в 1990 році завдяки зусиллям Ігоря Юхновського – ще одного знаного діяча пластового руху. Хоча передбачалося, що організація діятиме у м. Львів, Статут окреслював її як «крайову» структуру, що фактично означає поширення її діяльності на територію всієї України. Відтак, Статути Пласту були затверджені відповідними Радами у містах Львів та Стрий: у той період Пласт з'являвся у школах, студентських колах, різноманітних гуртках. У 1991 році було офіційно засновано Українську скаутську організацію «Пласт». Спочатку був проведений Всеукраїнський пластовий з'їзд у м. Моршин, а потім – 1-й Крайовий Пластовий З'їзд у м. Івано-Франківськ. Саме івано-франківський з'їзд відзначився документальним оформленням діяльності Пласту та початком його подальшої реєстрації в органах державної влади (Історія Пласту, 1997).

Цей момент можна вважати відправним в історії розвитку Пласту в незалежній Україні.

Перший повноцінний табір за пластовою системою було проведено в с. Рожаночка. Надалі почався рух щодо відновлення Пласту по всій Україні. Умовно можна відзначити, що на початку 1990-х років, чим далі географічно віддалятися на Схід від м. Львів, тим із меншою швидкістю створювалися пластові осередки. Але слід відзначити, що якраз на цьому етапі пластуни з Канади активно долучилися до розвитку Пласту на Сході: проводилися численні вишколи, семінари, табори. Міста Рівне, Луцьк, Чернівці, Ужгород у більшій чи меншій мірі долучалися до створення пластових осередків із 1991 до 1994 років. Потім діяльність Пласту розгортається не тільки в Україні: Пласт реєструється в Словаччині, відновлюється в Польщі, а 1996 року Україна й сама долучається до Конференції Українських Пластових Організацій – світового об'єднання Пласту.

Першим Головою відновленого Пласту в Україні став Олег Покальчук, адже саме він очолив першу Крайову Пластову Старшину, а Головою першої Пластової Ради був обраний Богдан Генега. Однак «мотором» розвитку Пласту в Україні був також і Олесь Криський. Йдучи шляхом розбудови Пласту, саме Олесь Криський умів боротися з бюрократичною машиною вже незалежної України, відкриваючи будь-які «політичні двері» й домагаючись потрібних для скаутів рішень. Першими пластовими юнацькими куренями стали: хлоп'ячий курінь ім. Данила Галицького та дівочий курінь ім. Олени Степанів. Вони були створені у Станиці (так називаються пластові осередки на рівні міста) м. Львів, після чого процес відновлення Пласту набував усе більших обертів.

Реєстрація Національної скаутської організації України «Пласт» у Міністерстві юстиції України ознаменувала визнання Пласту як загальноукраїнської структури, утвореної пластовими організаціями у кожній області України. А після прийняття Закону України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» 2019 року (Про визнання пластового руху, 2019) пластуни набули статусу повноцінних гравців у рамках молодіжного сектору України, адже отримали можливість різностороннього виховання дітей та молоді шляхом створення вишкільких центрів у різних куточках України та висловлення державним діячам своїх побажань щодо розвитку молодіжної політики.

Тобто, можемо сказати, що відновленню Пласту в незалежній Україні сприяла ціла низка

подій. По-перше, це – «Перебудова» та політика гласності в СРСР. По-друге, це – можливість для людей, котрі були членами Пласту в міжвоєнний період, повернутися до діяльності в організації після її відновлення в Україні. Серед них – Богуслава Гринів, Микола Колесса, Степан Коржинський, Богдан Сітницький. До речі, Богдан Сітницький свого часу був членом першого гуртка Пласту у м. Львів, котрий заснував Олександр Тисовський, тому він надав у розпорядження Пласту чималий архів та міг поділитися своїми знаннями й досвідом щодо його відновлення та розбудови. По-третє, це – хвиля патріотизму, котра виникла після здобуття Україною незалежності й сприяла появі активної свідомої молоді, яка розглядала Пласт як рушійну силу для виховання дітей.

Однак, процес відновлення Пласту не був безхмарним, адже під час його реалізації існувала й низка проблем. По-перше, крім власне виховних та організаційних питань, завжди поставала задача фінансового забезпечення Пласту (в першу чергу, фінансово та матеріально Пласт підтримувала діаспора, але до цього процесу залучалися батьки, місцевий бізнес або влада). Звичайно, інвестором Пласту, котрий завжди підтримував його розвиток після здобуття Україною незалежності, були батьки дітей, які вступають до лав організації. Батьки вкладали і вкладають гроші в своїх дітей на всіх рівнях. Відтак, умовно формулу фінансування Пласту можна виразити за низхідною схемою «батьки – діаспора – держава». Зрозуміло, що слід згадати різноманітних меценатів, депутатів та приватні бізнес-структури, які у свій спосіб підтримували розвиток Пласту. По-друге, під час відновлення організації існувала морально-етична перепона, оскільки багато людей в Україні все ще не могли позбутися радянського виховання та способу мислення. По-третє, існували проблеми, що виникали на мовно-релігійному ґрунті: вони проявилися особливо яскраво, коли Пласт почав рухатися на Схід, розгортаючи свою активність на всій території України. Усі згадані моменти нашаровувалися й ускладнювали процес розгортання діяльності Пласту. Однак, до 2013 року чи не найбільшою перепорою на шляху до розбудови Пласту була діяльність центральної української влади. Умовно кажучи, Пласт до цього часу розвивався «всупереч» державі. А, фактично, держава стала партнером Пласту тільки після підписання Закону «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» 2019 року (Про визнання пластового руху, 2019).

Завдяки пропагуванню туристичної активності та здорового способу життя, а також за допомогою сформованої складної структури Пласту, вдалося уникнути проникнення до лав організації чужорідних елементів, які могли вчиняти провокації чи дискредитувати Пласт на зорі незалежності України. Пласт фактично став одним із показників української незалежності: від початку було зрозумілим, що Пласт виховує в тому числі й майбутню політичну еліту. Звичайно ж, у 1991 році ще ніхто не знав, якою буде Україна. Проте колись саме вихованці Пласту – Іван Чмола, Петро Франко, Кекилія Паліїв, Степан Бандера, Роман Шухевич, Лев Ребет тощо – стали рушійними боротьби за втілення ідеї української незалежності. Тому всі пластуни сьогодення вважають себе їхніми спадкоємцями і можуть бути учасниками політичних зрушень у власній країні, змінюючи її на краще у демократичний спосіб.

Висновки. Нині маємо констатувати, що пластуни за часів незалежної України часто обиралися депутатами місцевих, обласних рад чи Верховної Ради України, а також обіймали посади в органах виконавчої влади різних рівнів: уважаючи, що ті особи, котрі пройшли через Пласт, будуть чесними й щирими, суспільство надає їм більший кредит довіри. Звичайно ж, траплялися й винятки, адже пластуни, які пішли у владу, могли потім підтримувати недемократичні політичні сили. Пластунам може бути за них соромно, однак тут не можна говорити про щось оригінальне: в 1930-х роках пластуни теж потрапляли «на гачок» до Комуністичної партії і в результаті боролися за її «ідеали». Добре, однак, те, що такі особи нині не представляють позицію всього Пласту. Це, швидше, виняток, із правил, бо більша частина пластунів завжди відстоювала демократичні позиції. У цьому аспекті авторитет Пласту є важливим і визначальним, бо все ж ключова задача Пласту – не політична діяльність, а виховна, що полягає у вихованні повноцінного громадянина своєї держави.

Тільки розуміючи, що пластуни несуть певну відповідальність за окремі процеси, вони можуть виступати як єдина сила, в тому числі, й з політичних питань чи бути активною частиною громадянського суспільства. Наприклад, після початку Помаранчевої революції 2004 року всі розуміли, що треба виходити на Майдан, адже ситуацію у країні потрібно змінювати. Проте пластуни не йшли від імені Пласту – вони йшли як окремі одиниці. Те ж саме відбулося й у 2013–2014 роках, коли пластуни виступали індивідуально, керуючись власними поглядами,

викристалізуваними через виховну систему Пласту, беручи участь у Революції гідності чи йдучи зі зброєю на Схід захищати нашу державу. Скажемо так: Пласт напрацював механізм, згідно з яким на всеукраїнському рівні пластуни діють як партнери, а не як підлеглі в рамках

однієї структури. Тому нині Пласт є цілісною організацією, котра завдяки поступальному розвитку в роки незалежності України провадить власну діяльність, незалежно від політичних перипетій у країні та з користю для всієї української молоді, суспільства й держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху: Закон України від 17.12.2019 № 385-IX. *Верховна Рада України: Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20#Text> (дата звернення: 10.12.2023).
2. Про призначення Винницького М. І. заступником Міністра освіти і науки України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 № 438-р. *Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pryznachennia-vynnytskoho-m-i-zastupnykom-ministra-s438-190523> (дата звернення: 11.12.2023).
3. Історія Пласту. *Юнак*. 1997. № 1. URL: <https://www.plast.ca/bm~doc/ihryistoria.pdf> (дата звернення: 09.12.2023).

REFERENCES

1. Pro vyznannia plastovoho rukhu ta osoblyvosti derzhavnoi pidtrymky plastovoho, skautskoho rukhu: Zakon Ukrainy vid 17.12.2019 № 385-IX [On the recognition of plast movement and the specific features of state support for plast and scout movement: Law of Ukraine of 17.12.2019 No. 385-IX]. *Verkhovna Rada of Ukraine: Official web-portal of the Parliament of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20#Text> (date of access: 10.12.2023). [in Ukrainian].
2. Pro pryznachennia Vynnytskoho M. I. zastupnykom Ministra osvity i nauky Ukrainy: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.05.2023 № 438-r [On the appointment of M. I. Vynnytskyi as the Deputy Minister of Education and Science of Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 19.05.2023 No. 438-r]. *Government portal: Single web-portal of the executive authorities of Ukraine*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pryznachennia-vynnytskoho-m-i-zastupnykom-ministra-s438-190523> (date of access: 11.12.2023). [in Ukrainian].
3. Istoriiia Plastu [History of Plast]. *Yunak*. 1997. No 1. URL: <https://www.plast.ca/bm~doc/ihryistoria.pdf> (date of access: 09.12.2023). [in Ukrainian].